

Practici de iarnă ale comunității elene din Brăila

Muzeograf Brândușa Ilie

Brăila

De-a lungul timpului, Comunitatea Elenă din Brăila a fost una dintre cele mai active comunități grecești din România, fiind recunoscută oficial din data de 15 mai 1863 de către domnitorul Alexandru Ioan Cuza. Așa cum afirmă Nicolae Iorga, cei mai mulți dintre grecii sosiți și stabiliți în portul Brăila fiind „din insulele Ionice mai ales”¹, lucru confirmat și de studiul lui Gheorghe Mihăilescu, prin care afirmă că grecii veniți la Brăila erau insulari², procentul majoritar venind din Insulele Ionice. Dacă la începutul secolului al XX-lea, conform unor surse³, unele estimări generoase avansau cifra de peste 10000 de locuitori de origine greacă la Brăila, în prezent ultimul recensământ⁴ indică cifra de 1000 de persoane de etnie elenă.

Lucrarea de față își propune să prezinte diferite practici de iarnă întâlnite la Comunitatea Elenă din Brăila. Implicați activ în viața culturală, socială și economică a orașului, membrii comunității apropie și consolidează relațiile cu românii și reprezintă un exemplu de conviețuire interetnică. Legenda Sfântului Vasile, pâinea lui Hristos sau melomacaronas sunt binecunoscute atât în cadrul comunității, dar și în familiile mixte. În ultimii ani, limba greacă nu este predată numai copiilor de etnie greacă, ci și tuturor celor care își manifestă interesul pentru cultura și civilizația elenă. Profesorii vin ori din Grecia, ori sunt din cadrul comunității, cum este, de exemplu, cazul domnișoarei Anisia Pieratos (tanti Xia pentru cei din comunitate, în vârstă de 81 de ani, de profesie asistentă medicală), care predă limba greacă încă din 1990.

De la dumneaei aflăm că pe 25 decembrie, la întoarcerea de la biserică, toata familia împarte miere, fructe uscate și Christopsomo („pâinea lui Hristos”), un fel de plăcintă cu nuci pe care stăpâna casei a preparat-o în ajun și în care a avut grijă să-și lase amprenta degetelor, simbol al urmei degetelor lui Hristos, dovadă că s-a născut. Această pâine este decorată în așa fel încât să se ghicească

---

¹ N. Iorga, *Istoria românilor. Revoluționarii*, vol. VIII, București, 1938, p. 386

² Gh. Mihăilescu, *Populația Brăilei. Studiu de demografie dinamică și statistică*, în „Analele Brăilei”, IV, 1932, p. 117-118; vezi și I. Cândea, *Comunitatea greacă de la Brăila din cele mai vechi timpuri până în secolul al XIX-lea*, Brăila, 2004, p. 163

³ C. Filip, *Comunitatea greacă de la Brăila, 1864-1900*, Brăila, 2004, p. 4

⁴ Informator Maria Ganea, vicepreședinta Comunității Elene din Brăila

meseria stăpânului casei. Dacă erau pescari, decorau pâinea cu pește, dacă aveau o stână o decorau cu miei, dacă erau marinari puneau o corăbioară. Este în formă de cruce, în care înfingeau o ramură de măslin și o înconjurau cu fructe uscate, portocale și smochine. În jurul ei familia cânta „Hristos a venit pe lume, iar masa aceasta este închinată Sfintei Fecioare”.

Pentru greci, sărbătorile de iarnă încep în ajunul zilei de Crăciun și durează până la Bobotează (cele 12 zile). Putem afirma că aceste tradiții reprezintă o contopire a sărbătorilor creștine cu cele păgâne, Biserica izbutind, către sfârșitul perioadei romane, să înlocuiască Saturnaliile sau Calende, transformându-le în sărbători creștine.

În perioada bizantină, grecii își aduceau tributul sistematic turcilor; legenda spune că un preot pe nume Vasilios, într-o perioadă în care banii și aurul nu erau suficienți, i-a rugat pe toți să aducă în biserică fiecare ce are, să contribuie cu câte un bănuț de aur sau argint sau o podoabă, pentru a strânge cantitatea de aur cerută de turci. Pentru că s-a adunat mai mult decât a fost nevoie, preotul Vasilios a sfătuit femeile să facă pite mici și să le împartă la toți locuitorii, în felul acesta fiecare să primească înapoi din ceea ce a dăruit. Minunea a făcut că fiecare dintre locuitorii orașului au găsit în pita lor exact ceea ce au dat. La moartea sa preotul a fost numit Sfânt, este sărbătorit în prima zi a anului și de atunci tradiția spune că toate femeile fac o pită în care ascund ceva. Această variantă de legendă este dublată de alta: pe când Vasilios era episcop de Cezareea, locuitorii orașului au întâmpinat un împărat roman și i-au oferit 5 pâini de orz. Nemulțumit de calitatea pâinii, împăratul le-a poruncit gărzilor să le aducă localnicilor 2 care de fân. Replica episcopului nu s-a lăsat așteptată „aceasta este pâinea pe care o mâncam noi, iar atunci fânul este ceea ce aveți voi”. Și mai furios, împăratul a amenințat că la întoarcerea din război va șterge orașul de pe fața pământului. Pentru a-i milostivi, localnicii au strâns tot aurul din Cezareea, dar împăratul moare și atunci prețiosul tribut trebuie restituit proprietarilor. Pentru că restituirea era anevoioasă, s-a propus să se facă pentru fiecare familie câte o pâine în care s-a pus câte un ban sau un obiect de aur, iar ceea ce rămâne să fie dat bisericii. De atunci există obiceiul acesta al împărțirii pâinilor cu bănuț în noul an. Într-o altă variantă, personajul negativ este întruchipat de prefectul de Capadocia, care jefuiește orașul.

De obicei, pe 1 ianuarie, gazda sau cea mai în vârstă persoană din familie este cea care taie plăcinta Sfântului Vasile (Vasilopita)¹ în mai multe felii, după un ritual prestabilit: prima felie este pentru Hristos, a doua pentru Fecioara Maria, a treia pentru casa unde se desfășoară evenimentul, următoarea este pentru săraci, și apoi feliile sunt împărțite pentru fiecare persoană prezentă, în ordine, de la cel mai în vârstă până la cel mai tânăr. În general, feliile tăiate pentru Hristos și Fecioara Maria sunt oferite tot săracilor. Cel care găsește moneda este considerat „norocosul anului” (există credința că cel care va găsi moneda ascunsă, în noul an va avea parte de noroc și sănătate). Se poate folosi câte o monedă de aur sau doar o simplă monedă, importantă este simbolistica și nu valoarea reală. Tot acum se cântă colinde (kalanda) care vestesc sosirea Sfântului Vasile pe o corabie pentru a împărți daruri tuturor, dar se și recită poezii ca „Nașterea lui Hristos” și „Două patrii”. În așteptarea Sfântului Vasile, un alt obicei întâlnit în comunitate îl constituie practicarea jocului de cărți „Triantamia” pentru aducerea norocului.

Obiceiul provine din Saturnaliile (Kronia) romane, sărbătoare cu caracter agricol în timpul căreia erau oferite zeilor primele roade ale pământului și, concomitent, se alegea prin tragere la sorți „regele Saturnaliilor” care era considerat personajul norocos al zilei și i se acordau onoruri. Obiceiuri similare întâlnim la serbările agricole din antichitatea greacă: Thalisia (dedicate zeiței agriculturii și cerealelor Demeter) și Tharghilla (ziua de naștere a lui Apollo, zeul luminii, al soarelui, muzicii, poeziei și artelor și Artemisei, zeița vânătorii, sora lui Apollo); aceste sărbători aveau loc în fiecare an, în lunile mai și iunie. Ulterior tradiția populară a asociat acest obicei cu Vasilios (Sfântul) cel Mare (330-379 d.Hr.).

Tăierea Vasilopitei nu reprezintă numai un simplu ceremonial, ci și un prilej de bucurie și de întâlnire a membrilor unei familii sau a unei comunități. Este cunoscută credința elenilor că un început de an vesel va influența viața într-o manieră pozitivă. Deoarece spiritul grâului este considerat ca fiind o cale indirectă către fericirea terestră, tradiția tăierii Vasilopitei poate de asemenea să însemne un elogiu adus grâului, o reminiscență a ofrandelor închinatzei zeiței Demeter, zeița agriculturii. Cum majoritatea grecilor erau marinari și nu se întorceau toți din călătorie la 1 ianuarie, Vasilopita

---

¹ B. Cepalis, *Vasilopita. Tradiție și cult*, în „Elpis”, I, 2006, p. 10

continua să se pregătească în fiecare oraș-port, până în ziua în care se întorcea și ultima corabie.

Foarte multă vreme, în locul bradului de Crăciun macheta unei nave de lemn, mai mică sau mai mare, era împodobită cu ghirlande luminoase sau cu lumânări și ținută la loc de cinste în casă. Copiii nu îl așteaptă pe Moș Crăciun să le aducă daruri, ci pe Sfântul Vasile¹, venind de departe pe o corabie (din Cezareea, centrul Asiei Mici, fostul Imperiu bizantin) în dimineața zilei de 1 ianuarie. Dacă își găsesc cadourile sub pernă înseamnă că au fost cumiți și Agios Vasilios a trecut pe la ei.

Mâncarea este însoțită de o băutură tradițională, Ouzo (licoare bahică incoloră aromată cu anason), care nu poate lipsi de la astfel de ocazii speciale. Această licoare își are, la rândul ei, propria legendă: în combinație cu apa sau cu gheața, Ouzo se albește, pretext suficient ca un bărbat să se despartă de soție: o servea cu Ouzo și îi spunea că, dacă, turnând apă peste băutura, aceasta devine albă, înseamnă că a fost înșelat.

În familia doamnei Maria Ganea, vicepreședinta Comunității Elene din Brăila, sunt renumite prăjiturile melomakaronas

Tăierea Vasilopitei în cadrul comunității elene din Brăila

¹ **D. Zanfiropol**, *A venit și Sfântul Vasile cu darurile*, în „Elpis”, III, 2007, p. 14

și kourabiedes. Primele sunt cornulețe cu miere presărate cu un amestec de condimente și nucă, iar corăbioarele sunt un fel de biscuiți cu unt și migdale prăjite, în formă de semilună, pudrați cu zahăr. Domnișoara Anisia Pieratos, profesoară de limbă greacă în cadrul Comunității Elene din Brăila, pregătește gurechia (prăjitură umplută cu nucă), diples (un soi de minciunele, coapte și tăvălite în nucă și miere) și xerotilanas (uscățele care se pregătesc în număr mare de Crăciun și țin până la Bobotează; doar cele care se servesc se însiropează cu o compoziție alcătuită din miere, nuci și scorțișoară; informatoarea ne precizează că această prăjitură este din ce în ce mai rar întâlnită, pentru că necesită efortul a două persoane). Mâncarea tradițională pentru masa de sărbători este curcanul umplut cu cartofi la tavă.

În concluzie, suntem îndreptățiți să afirmăm că în Comunitatea Elenă din Brăila sunt transmise mai departe tradițiile copiilor și, în același timp, sunt cultivate relații apropiate între cei din diaspora și cei din Grecia.

Kalon etos iselthois! (La mulți ani!)

Colind de Anul Nou¹

Sfântul Vasile vine din Cezareea,

Ține o icoană și o coală de hârtie, coală de hârtie și călimară.

Călimara scria și coala de hârtie vorbea:

- Vasile, de unde ai venit și unde cobori?
- De la mama mea vin și la școală mă duc.
- Și dacă vii de la școală, spune-ne un cântec.
- Cântece n-am învățat, numai litere știu.
- Și dacă știi litere, spune-ne alfabetul.

Și în bastonul lui s-a sprijinit ca să spună alfabetul,

Și bastonul lui era uscat, după care a înmugurit

Și deasupra mugurilor au ciripit rândunelele,

Și nu numai rândunele, dar și potârnichi.

---

¹ informator Marica Saridachis, 30 ani

Sunt fântâni din piatră în curți împrejmuite cu marmură,
Potârnichea să coboare, să bea, să urce, să-și ude aripioarele de
aur,
Să-și spele stăpânul.

Bibliografie

- **Câdea, Ionel**, *Comunitatea greacă de la Brăila din cele mai vechi timpuri până în secolul al XIX-lea*, Brăila, 2004
- **Filip, Cristian**, *Comunitatea greacă de la Brăila, 1864-1900*, Brăila, 2004
- **Iorga, Nicolae**, *Istoria românilor. Revoluționarii*, vol. VIII, București, 1938
- **Mihăilescu, Gheorghe**, *Populația Brăilei. Studiu de demografie dinamică și statistică*, în „Analele Brăilei”, IV, 1932
- **Cepalis, Boris, Vasilopita**. *Tradiție și cult*, în „Elpis”, I, 2006
- **Zamfiropol, Dimitrios**, *A venit și Sfântul Vasile cu darurile*, în „Elpis”, III, 2007